

Original Research / Özgün Araştırma

Family Life Events in Printed Media

Yazılı Basında Aile Yaşam Olayları

Gül Karahan¹, Veli Duyan^{*2}

ABSTRACT

Introduction: Assuredly, it is not possible for the individuals who form the family and the family to think separately from the social structure they live in. Family is determined by community's political, religious, economic, social and cultural structures and also it affects all these structures. Understanding the family means to understand its subsystems, structure, function, life cycle, development and life events. The media which has an active role in the process of people's perception and interpretation of the world they live in, has a strong effect on the establishment of family perception and determining family life. **Method:** In the study, document analysis method and content analysis technique which are qualitative research methods are used. Family issue topics in national scale newspapers were evaluated by content analysis. Total of 120 day edition of 30 calendar days of 4 national newspapers determined with a precondition for reaching widest audiences and largest social groups are studied. In the first stage, 545 family life events were detected by 11.173 news searches. All family life events news detected in the second phase were analyzed one by one. **Results:** The findings of the study are that the community is sitting on a ground based on unequal, unjust and power relations, just like the community itself. It is observed that violence, harassment, rape, gender discrimination and abuse are declared untouchable and continue to exist within the family as a holly structure, and that they also have a cycle that reproduces itself through mechanisms in the same structure. **Conclusion:** It has been found that the media only make life events such as violence, murder, suicide, and accident visible and even take it one step further and normalize these life events to the same unequal, masculine, masochistic, remote and victimized victim.

Key words: Family, family life events, printed media

ÖZET

Giriş: Aileyi ve aileyi oluşturan bireyleri, içinde yaşadıkları toplumsal yapıdan ayrı düşünmek elbette mümkün değildir. Aile içinde bulunduğu toplumun siyasal, dini, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısıyla belirlenmekte ve aynı zamanda tüm bu yapıları etkilemektedir. Aileyi anlamak, toplumu anlamak için nasıl bir elzem ise toplumu anlamak da aileyi anlamak için bir ön koşuldur. Çok boyutlu bir kavram olan aileyi anlamak; alt sistemlerini, yapısını, işlevlerini, yaşam döngüsünü, gelişimini, yaşam olaylarını anlamak demektir. Bu çalışma ile, aileyi anlamamanın bir boyutu olarak, ailelerin yaşam olaylarına ilişkin genel toplumsal bakışı anlamaya yönelik bilgi üretmek amaçlanmıştır. **Yöntem:** Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi yöntemi ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Toplumsal yaşamın, en etkili güçlerinden birisi olan medyanın güçlü bir kolu olan yazılı basın seçilmiş ve geniş kitlelere ulaşma ve farklı toplumsal kesimlere hitap etme ön koşuluyla belirlenen 4 ulusal gazetenin, 30 takvim gününe ait toplam 120 günlük baskısı üzerinde çalışılmıştır. İlk aşamada, 11.173 haber taramasıyla 545 aile yaşam olayı haberi tespit edilen çalışmada, ikinci aşamada tespit edilen tüm aile yaşam olayı haberleri tek tek analiz edilmiştir. **Bulgular:** Çalışmada karşılaşılan sonuç, ailenin de tıpkı toplumun bizzat kendisi gibi eşitsiz, adaletsiz ve güç ilişkilerine dayalı bir zemin üzerinde oturduğudur. Şiddet, taciz, tecavüz, cinsiyet ayrımı ve istismarın dokunulmaz ilan edilip, kutsanan bir yapı olarak aile içinde varlığını sürdürdüğü ve yine aynı yapı içindeki mekanizmalarla kendini yeniden üreten bir döngüye de sahip olduğu bulunmuştur. **Sonuç:** Medyanın yalnızca şiddet, cinayet, kadın cinayeti, intihar, kaza gibi yaşam olaylarını görünür kıldığı ve hatta bir adım daha ileri götürüp normalleştirdiği ve bu yaşam olaylarını aynı eşitsiz, eril, sorgulamaktan uzak ve mağduru tekrar mağdur eden bir dille verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Aile, aile yaşam olayı, yazılı basın

Received / Geliş tarihi: 19.08.2017, Accepted / Kabul tarihi: 05.10.2017

¹Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

²Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

*Address for Correspondence / Yazışma Adresi: Veli Duyan, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Ankara-TÜRKİYE, E-mail: vduyan@health.ankara.edu.tr

Karahan G, Duyan V. Yazılı Basında Aile Yaşam Olayları. TJFMPC, 2018;12(1): 1-12. DOI: 10.21763/tjfm.399937

GİRİŞ

Aile ve aileyi oluşturan bireyleri, içinde yaşadıkları toplumsal yapıdan ayrı düşünmek mümkün değildir. Aile, toplumdaki topluma ve tarihsel süreç içerisinde kimi farklılıklar göstermekle birlikte en temel toplumsal kurumdur. Bu temel niteliğinin yanı sıra sahip olduğu çok boyutluluk özelliği, ailenin bir kavram olarak pek çok açıdan ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Ailenin üyesi olan bireyler üzerindeki etkisi ve önemi ile bir parçası olduğu toplumun aile üzerindeki etkisi ve önemi iki kopuk alan olarak değil, aynı dizge üzerinde ele alınması gereken süreçlerdir. Toplumun siyasal ideolojisiyle, hukuk kurallarıyla, gelenek ve görenekleriyle, kültürel değerleriyle, gündelik yaşam pratikleriyle aileye atfettiği değer, verdiği rol, çizdiği sınır, ailenin üyelerine atfettiği değer, verdiği rol, çizdiği sınır ile paralel örüntülere sahiptir. Ailenin, toplumsal konumu üzerindeki önemli toplumsal belirleyenlerden biri de medyadır. İnsanların içinde yaşadığı dünyayı algılama ve anlamlandırma sürecinde etken bir role sahip olan medya, toplumsal yaşamın tüm alanlarında olduğu gibi aile yaşamının belirlenmesi ve aile algısının kurulması noktasında da güçlü bir etkiye sahiptir. Aile yaşam olaylarının, gazete haberlerinde nasıl ifade edildiği, verilen mesajlar, kurulan anlam çerçeveleri, her haberde yeniden üretilen söylem, ailelerin ve aile bireylerinin tutumlarında ve davranışlarında belirleyici olabilmektedir. Aileye ve aile yaşam olaylarına yönelik tutumlar tıpkı diğer tutumlar gibi toplumsallaşma sürecinde öğrenilir ve dini kurallar, okul, gelenek-görenekler gibi medya da bu sürecin bir parçasıdır. Göz önünde bulundurulması gereken bir diğer nokta, toplumsal yaşamın aileye ilişkin belirlediği standartlar çerçevesinde haber yaptığı varsayılan medyanın, aslında bu standartları belirleme ve yönlendirme gücüne de sahip olduğudur. Bu bağlamda ailelerin yaşam olaylarına ilişkin haberleri incelemek önem kazanmakta ve medyanın açıkça ya da örtük biçimde ürettiği anlamı çözümlenerek iletişim, sosyoloji, antropoloji, sosyal psikoloji, sosyal hizmet, aile danışmanlığı, aile hekimliği gibi toplum ve insan merkezli bilim dalları için gerekli hale gelmektedir.

Yazılı basının ürettiği anlamı analiz edebilmek için öncelikle yazılı basın bizzat kendisini, toplumsal yaşam içindeki yeri bağlamında tanımlamak gereklidir. Toplum, zihninde neyin önemli olduğu ile medyada hangi konuların yer aldığı arasındaki bağlantı dikkat çekicidir. Medya bir yandan toplumun düşündüğü ve konuştuğu konuları belirlerken, diğer yandan da belirlenen konular hakkında ne düşüneceklerini söylemektedir. Başka bir anlatımla, genelde medya ve özelde medyanın güçlü bir kolu olarak yazılı basın aileyi sadece tanımlamamakta, aynı zamanda tarif etmekte, şekillendirmekte, belirlemekte ve bunu da günlük

hayatta kullanılan dil pratikleriyle gerçekleştirmekte, üstelik aynı dil pratikleriyle sürecin yeniden üretimini de sağlamaktadır. Herhangi bir aile yaşam olayının gazete haberlerindeki sunumu, aynı zamanda o olay ve benzer olaylar için bir anlam çerçevesi sunumu demektir. Gazete haberleri yoluyla medya profesyonellerince iyi ve kötünün tanımı yapılmakta, neyin olumlu neyin olumsuz olduğu belirlenmekte, olması gereken ile olmaması gereken arasındaki sınır çizilmektedir. Burada bu çalışma için temel sorun medyanın bize sunduklarının oluşturduğu anlam çevresini saptamak ve bu çerçevenin olası sonuçlarını anlamaktır.

Basının bugününü ve toplumsal yaşam içindeki yerini saydamlaştıracak bir tanımlama ise basını ancak tarihsel bir çizgi üzerinden ele almakla mümkündür. Dünyanın ilk gazetesi, milattan sonra 5. yy'da Pekin'de yayınlanmaya başlamıştır. Avrupa'da ilk düzenli gazete 1621 yılında yayınlanmaya başlamış, Amerikan basın tarihi ise 1690 yılında başlamıştır.¹ Türkçe yayınlanan ilk gazete ise 1831 yılında yayınlanmaya başlayan ve aynı zamanda resmi gazete niteliği de taşıyan 'Takvim-i Vakayi'dir. Gazetenin haftalık olarak yayınlanması amaçlanmış, ancak yılda en çok 15-20 sayı çıkartılabiliştir. Zaman, zaman çeşitli nedenlerle kapatılan gazetenin yayın hayatı İstanbul hükümetiyle birlikte sona ermiştir. Diğer yandan Türkiye basın tarihi birçok kaynaktan devlet yönetiminde olmayan ilk gazete olan ve Şinasi ile Ağâh Efendi tarafından kurulan 'Tercüman-ı Ahval' ile başlatılır. Gazete 1860'da yayın hayatına başlamış ve 1866'da sona ermiştir. 1862'de Şinasi tek başına 'Tasvir-i Efkâr' gazetesini çıkarmaya başlamış ve gazete 835 sayı yayımlanmıştır.² Cumhuriyet döneminde etkin olan gazetelerin kökenleri ise II. Meşrutiyet Dönemine kadar uzanır. Meclisin açılması ile birlikte ulusal basın için de çalışmalar başlamış ve Atatürk 1920'de yayın hayatına başlayan 'Hâkimiyet-i Milliye' gazetesinin isim babası olmuştur. Daha sonra 'Ulus' adını alan gazete, CHP'nin resmi organı olarak işlev görmüştür. Cumhuriyet tarihinin ilk 50 yılına, yani 1980'li yıllara kadar olan döneme Hürriyet, Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri damgalarını vurmuştur. 1948 yılında yayınlanmaya başlayan Hürriyet ve ardından Milliyet ile Türk basınında, gazetelerin belirli partilerin yayın organı olarak yayımlandığı dönem sona ermiş ve kitle gazeteleri dönemi başlamıştır. 1960'lı yıllarda ülkeye modern baskı teknikleri getirilmiş ve yazılı medyanın tipografya, mürettephaneden pikaj-montaj setlerine geçişi, gazete yayıncılığına yeni bir ifade kazandırmıştır. Hürriyet, 1960'larda tirajı bir milyonu geçen ilk Türk gazetesi olmuştur.³ Bu dönem boyunca, medya sektörüne gazetecilik mesleğinden gelen aileler hâkim olmuş, 1980'li yıllara gelindiğinde ise medya sektörü büyük

sermaye gruplarının yönetimine geçmeye başlamıştır. Medyanın holdingleşmesi olarak adlandırabileceğimiz bu dönem, Türkiye basın tarihinde tekelleşme için dönüm noktasıdır. Dev şirketlerin medya pazarına girmesi ve medya patronluğunun Türk ekonomisinin büyük devlerinin eline geçmeye başlamasıyla, gazetecilikten gelen patronlar da iş adamlığına soyunmuş,⁴ böylece medya sahipliğinde yeni bir dönem başlamıştır. 1990'larda ise ilk özel TV kanalının yayına başlamasının, görsel yayıncılıkta devlet tekeline kırılması, medya sektöründeki büyüme hızını, plansız ve kontrolsüz bir şekilde artırmıştır. 2000-2001 yıllarında yaşanan ekonomik kriz sektörde büyük değişikliklere yol açmış, krizin ardından pek çok gazetenin bölge sayfaları ve ekleri kapatılmış ve sektörde çalışan binlerce kişi işini kaybetmiştir. Krizin ardından sektöre yeni sermayedarlar girmiş, var olanların bir kısmı güçlerini sağlamlaştırmış ve bu yeni ittifaklar ve cephelemler anlamına gelmiştir.⁵ Bu tarihsel çizgiyle günümüze gelen medya sektöründe, bugün sektörünün öncü kuruluşları aynı zamanda ülkenin önde gelen sermaye guruplarıdır.

Gazeteler dünyanın her yerinde baskı tipi, yayın süresi, coğrafi konumu gibi pek çok farklı özelliklerine göre pek çok sınıflandırmaya tabi tutuluyor olmalarıyla birlikte en kapsamlı sınıflandırma yayın ilkelerine göre yapılan sınıflandırmadır. Bu bağlamda gazeteler fikir gazeteleri ve popüler gazeteler olarak iki başlık altında toplanırlar ve içinde yer aldıkları başlıkla doğrudan ilintili olarak birçok farklı türde haber içerirler. Ancak haberin türü ne olursa olsun, her türlü haber söylemi ideolojik kodlar içerir. Klasik Marksizm ile başlayan ideoloji tartışmalarının tümünü hesaba katan bir bakışla, ideolojiye dair söylenebilecek ilk şey ideolojinin dışında olmanın mümkün olmadığıdır. Medya, yalnızca siyasal haberlerle ve yorumlarla değil, aynı zamanda ekonomi, kültür ya da magazin haberleri ve değerlendirmeleriyle de ulaştıkları kitlelerde düşünceler oluşturur. Ekonomi sayfasında yer almayan ya da ekonomi haberi olarak nitelenmeyen bir haberin, satır aralarından hareketle ulusal ekonomi politikalarına ilişkin bilgi edinmek ya da farklı sınıfsal konumlara sahip bireylere/gruplara ilişkin haberlerin sunumunda kullanılan ifade biçimlerini inceleyerek, toplumsal sınıflara dayalı iktidar ilişkilerini çözümlenmek mümkünken, bir magazin haberinden hareketle de, örneğin egemen ideolojinin cinsiyet tutumlarına ilişkin boyutunun kodunu çözümlenmek mümkündür.

Bu çalışmanın amacı, yazılı basında yer alan haberleri inceleyerek, medyanın aile yaşam olaylarına ilişkin açıkça ya da örtük biçimde ürettiği anlamı çözümlenektir.

Çalışmada, aile'nin yaşam olaylarına yönelik haberlerle, medyadaki temsiline ilişkin bir saptamayla birlikte, aile yaşam olaylarının, genel olarak toplumda özel olarak ise aile hayatında idealize edilen yaşanma biçimi nasıldır sorusuna cevap aranmıştır. Bu amaçla, yazılı basında aile yaşam olayları araştırılmış, bahsedilen kapsamdaki haberler incelenerek, ailelerin yaşadığı ve gazete haberlerine konu olan olayların neler olduğu saptanmış, yanı sıra çeşitli aile sorunlarına dair nasıl bir toplumsal algı oluşturulduğuna ilişkin genel bir bakış sağlamak da amaçlanmıştır. Ailelerin hangi yaşam olayları, nasıl ve kim tarafından yaşandığında gazeteler için haber değeri taşımakta, bu olaylara yönelik haberlerle gazeteler nasıl bir anlam çerçevesi kurmakta, bu anlam çerçevesiyle hangi ideolojik duruşa eklenmekte ve yeniden üretmektedir sorularıyla yola çıkılmıştır. Medyanın toplum üzerindeki algı oluşturu ve yönlendirici kapasitesi pek çok sosyal bilim araştırmasına konu olmuş, siyaset, söylem, ideoloji, popüler kültür, toplumsal cinsiyet, etik, suç, şiddet... gibi pek çok alanda medyanın olumlu yönleri de tahrip edici etkileri de farklı boyutlarıyla incelenmiştir. Bu çalışma, farklı olarak yazılı basının çizdiği aile profiline ilişkin bir bilgi üretmek ve günümüze ait bakışın fotografik bir betimlemesini yapmak önemine sahiptir.

YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi, bir nitel veri analizi yöntemi olan doküman analizi yöntemi ve içerik analizi tekniğidir. Çalışmada, içerik analizi ile haber taraması yapılmış, önce aile yaşam olayı haberleri belirlenmiş, sonra belirlenen bu haberlerin tümü, araştırma kapsamında belirlenen 7 ayrı kategoride sınıflandırılmıştır. Kategorileştirme sürecinde, içerik analizinin 5 temel kategorileştirme ilkesi, yani kategorilerin kesişmemesi, oluşturulan kategorilerin incelenen tüm materyali kapsamaması, kategorilerin birbirinden bağımsız olması, tüm kategorilerin tek bir sınıflandırma prensibine göre kurulması ve kategorilerin araştırmanın amacını yansıtması⁶ temelinde oluşturulmuştur. Haber taraması, bizzat araştırmacılar tarafından ve doğrudan basılmış gazete materyali üzerinden yapılmıştır. İçerik analizi yönteminin seçilmesinin temel nedeni, çalışmaya sistemlilik ve nesnellik kazandırmasıdır.

Yazılı basında, aile yaşam olaylarının temsilini araştırmak üzere kurgulanan bu çalışmada, ulusal ölçekli gazeteler kapsamı oluşturmuştur. Çalışmada, 16 Mart 2015 – 15 Nisan 2015 tarihlerini kapsayan 30 takvim günü esas alınmıştır. Evreni temsil yeteneğine sahip bir örneklem oluşturmak için gazeteler; bir sermaye grubuna dâhil olup olmama, farklı sermaye gruplarına ait olma, yüksek baskı sayısına sahip olma ve farklı siyasal/ideolojik çizgilerde yer alma ölçütleri bağlamında belirlenmiş ve çalışma grubuna dâhil edilmişlerdir.

Çalışmanın yapıldığı tarih itibariyle Türkiye’de yayınlanmakta olan ulusal gazeteler ve bu gazetelerin satış rakamları aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Ulusal gazetelerin 16.03.2015 tarihli satış rakamları												
SN	GAZETE	SATIŞ RAKAMI	SN	GAZETE	SATIŞ RAKAMI	SN	GAZETE	SATIŞ RAKAMI	SN	GAZETE	SATIŞ RAKAMI	
1	ZAMAN	897.555	11	BUGÜN	125.238	21	YENİ ÇAĞ	52.027	31	MİLLİ GAZETE	22.860	
2	POSTA	388.454	12	YENİ ŞAFAK	107.930	22	YENİ MESAJ	49.830	32	DIRİLİŞ POSTASI	11.116	
3	HÜRRİYET	367.258	13	TAKVİM	106.337	23	MİLLET	46.475	33	YURT	10.764	
4	SÖZCÜ	326.980	14	VATAN	103.062	24	TARAF	41.342	34	EVRENSEL	10.369	
5	SABAH	306.590	15	AKŞAM	102.754	25	KORKUSUZ	38.460	35	TODAY’S ZAMAN	10.049	
6	HABER TÜRK	194.040	16	STAR	102.599	26	MİLAT	30.321	36	ORTADOĞU	7.244	
7	PAS FOTOMAÇ	180.521	17	GÜNEŞ	102.281	27	YENİ ASIR	28.199	37	HÜRRİYET DAILY NEWS	6.374	
8	TÜRKİYE	161.800	18	CUMHURİYET	54.067	28	BİRGÜN	27.099	38	İSTANBUL GAZETESİ	5.000	
9	MİLLİYET	157.592	19	AYDINLIK	52.949	29	VAHDET	25.908	39	DAILY SABAH	4.887	
10	FANATİK	148.789	20	YENİ ASYA	50.074	30	ŞOK	25.196	40	HÜRSES	1.211	
Toplam Gazete Satış Rakamı : 4.493.605⁷												

Bu verilerden hareketle örneklem grubu 4 gazeteden oluşturulmuştur;

1. gazete ana akım medyanın önemli temsilcileri arasında yer alan, liberal çizgide yayın politikası sürdüren ve bir medya grubuna ait olan bir gazetedir,

2. gazete hükümete karşıt bir çizgide yayın yapan, cumhuriyetçi-laik toplumsal kesimleri hedefleyen ve herhangi bir gruba ait olmayıp bir haber ajansı tarafından çıkartılan bir gazetedir,

3. gazete hükümete karşıt bir çizgide yayın yapan, sağ muhafazakâr toplumsal kesimleri hedef alan ve bir medya grubuna ait olan bir gazetedir,

4. gazete hükümet yanlısı yayın politikası izleyen ve bir medya grubuna ait olan bir gazetedir.

İçerik analizi ile örneklem grubunu oluşturan gazetelerin, ilgili süre boyunca yayınlanan tüm günlük baskıları taranmış ve içinde aile ilintisi olan tüm haberler seçilmiştir. Haberin içinde aile kelimesinin yer almasının yanı sıra eş, anne, baba, kardeş, dede, hala gibi aile içi rollerden herhangi birinin yer alması ya da aile ilişkilerinden bahsedilmesi de yeterli olmuştur. Temel belirleyen konu değil, haber metninin kurgusudur. Somutlaştırılacak olursa; örneğin işsizlik ile ilgili bir haber Uluslararası Para Fonunun (IMF) tahminleri üzerine kurgulanmışsa bir ekonomi haberi olarak değerlendirilmiş ve nicel olarak toplam haber kategorisinde yer almıştır. Ancak aynı haber tek bir ailenin yaşadığı işsizliğe bağlı sorunlar, ailenin kimi üyeleri ya da genel olarak aile olgusu üzerine kurgulanmışsa haber ‘Aile Yaşam Olayı Haberi Kategorisi’nde yer almıştır.

Haber sayısı bilgisi için, gazetenin ilgili baskısındaki tüm haberler sayılmıştır, böylece aile yaşam olayı haberlerinin toplam haber sayısına oranını saptamak mümkün olmuştur. Köşe yazıları ise ayrıca sayılmıştır, toplam haber sayısı köşe yazılarının sayısını içermemektedir. Ayrıca seri ilanlar, ölüm ilanları, reklamlar, bulmacalar, kuponlar ve çeşitli sınavlara hazırlık için verilen testler sayılmamıştır. Televizyon (TV) dizilerinin o günkü bölümlerinde neler olacağını anlatan, farklı kanallarda yayınlanacak programların tanıtımlarını yapan, TV kanallarının yayın akışını veren haberler ise tek tek sayılmamış, 1 ünite kabul edilmiş ve toplam haber kategorisine 1 haber olarak eklenmiştir. Aynı şekilde tek bir konu altında verilen haberler de tek tek sayılmamış, ‘26. Ankara Uluslararası Film Festivali’ ya da ‘23 Nisan Kutlamaları’ gibi bir üst başlığın altında verilen ve pek çok alt haber barındıran haber metinleri, tüm alt haberleriyle birlikte 1 birim haber kabul edilmiştir. Gazetelerin ekleri bu çalışmada kapsam dışı bırakılmış, eklerdeki haberler taranmamıştır. Bu kategori altında toplanan veriler bulgular bölümünde “Şekil 1” ile gösterilmiştir.

Gazetelerin belirli haberleri, belirli sayfalarda toplama eğilimi nedeniyle aile haberlerinin hangi sayfalarda, hangi başlıklar altında yer aldığı ya da yoğunlaştığı bilgisi saptanmış böylece aile yaşam olayı haberlerinin gazetelerin hangi sayfasında yer aldığı belirlenmiştir. Daha çok okunma çabasının, gazetelerin vitrini niteliğindeki ilk sayfalarında, polis adliye haberlerinin yer aldığı üçüncü sayfaları ile son sayfalarında, haber değeri taşımayan seks içerikli ya da şiddet yoğun konuların öne çıkmasına yol açtığını gösteren pek çok iletişim bilimleri kökenli akademik yayın olması, çalışmaya

bu verinin eklenmesini gerekli kılmıştır. Ayrıca, bu çalışma için haber türü bilgisi önemlidir. Şöyle ki; ekonomi, toplum, güncel, magazin gibi sayfanın içeriği hakkında doğrudan bilgi veren sayfa isimleri, hangi tür aile yaşam olaylarının haber değeri taşıdığını tespit etmeye yönelik olarak, aile yaşam olaylarına bakışı yorumlama sürecinde anlamlı bir bilgidir. Bu kategori altında toplanan veriler, bulgular bölümünde “Şekil 2” ile gösterilmiştir.

Bir diğer veri, haberin öznesi bilgisini içermektedir. Bu veriyi oluşturabilmek için, habere konu kişilerin cinsiyet dağılımı saptanmış, çocuk özneli haberler ise ayrıca sayılmıştır. Böylece aile üyelerinin habere konu olma dağılımını tespit etmek mümkün olmuştur. Ailelerin her yaşam olayı, tüm bireylerini etkileyen süreçler içerir, konunun kimin üzerinden anlatıldığı bir yandan aile içi ilişkiler diğer yandan toplumsal bakışı saptamak için anlamlı bir bilgidir. Bunun için haber kurgusu temel alınmış ve konu kimin üzerinden anlatılıyor sorusunun cevabı özne olarak tespit edilmiştir. Eylemi gerçekleştiren, etken olan ya da maruz kalan gibi ayrımlar yapılmamış, haber kimin üzerinden anlatılıyorsa o, özne kabul edilmiş ve salt haber başlığına bağlı kalınmamış tüm haber metni değerlendirilmiştir. Somutlaştırılacak olursa, araştırma kapsamında incelenen haberlerden birisi olan “...29 yaşındaki müjde...7 yıl önce...evlenerek...yerleşti..., evlendikten bir süre sonra çocukları olmayınca eşinden şiddet görmeye başladı...” haberinin öznesi kadın olarak belirlenmiş, “...6 ay önce kızları dünyaya geldi, erkek isteyen baba C.T. eşini suçladı. Önceki günde çok ağlıyor diye bebeği duvara fırlattı...gözüne alınan C.T. işlemlerin ardından tutuklandı” haberinin öznesi ise erkek olarak belirlenmiştir. Farklı gazetelerin haber analizlerinde aynı haber için farklı öznelerin yer aldığı örnekler vardır, çünkü gazetelerin haberleri farklı aile üyeleri üzerinden anlattığı örnekler mevcuttur. Şöyle ki; aynı haberin ‘yıllarca şiddete maruz kaldı ve sonunda kocasının kurşunlarıyla öldü’ kurgusunda özne ‘kadın’, ‘yıllarca şiddet uyguladı sonunda da karısını kurşunlayarak öldürdü’ kurgusunda özne ‘erkek’tir. Aynı şekilde tek bir kişiye odaklanmayan haberlerde de belirlenen özne 1 aile, 2 erkek ya da eylemcilerin aileleri gibi net bir şekilde ifade edilmiş “diğerleri” şeklinde bir kategori kullanılmamış, ancak haberin öznesi yok ise haber öznesiz kabul edilmiştir. Çünkü bu çalışmanın amacı var olan durumu tespit etmek, metaforik bir anlatımla dönemin fotoğrafını çekmektir. Bu grupta toplanan nicel verilere ait grafikler hazırlanırken ise erkek, kadın, çocuk ve aile öznesi kullanılan haber sayısı belirtilmiştir. Bu kategori altında toplanan veriler bulgular bölümünde “Şekil 3” ile gösterilmiştir.

Bir sonraki veri, haberin öznesi temel alınarak oluşturulmuş ve ünlü ya da ünsüz olma durumu saptanmıştır. Bu bilginin belirleyeni

öznenin toplumsal konumudur. Ünlü, ünsüz ayrımının belirleyeni ise toplumun büyük çoğunluğudur. Bir mahalle muhtarı ya da yerel radyonun spikeri elbette ki bulunduğu yerde tanınıyor olabilir ancak bu çalışmada ulusal ya da uluslararası ölçekli bir tanınırlık ölçütü alınmıştır. Ayrıca örneğin bir rock şarkıcısını, bir futbolcu ya da pek çok kişinin haritada yerini gösteremeyeceği küçük bir ülkenin kralını da herkes tanımıyor olabilir elbette ancak bu noktada gazetenin atfettiği değer temel kabul edilmiştir. Gazete o kişiye ilişkin habere ünlü olduğu için yer verdi ise ya da adının başında ünlü ifadesini sıfat olarak kullandı ise değerlendirmede ünlü sınıflandırmasına dâhil edilmiştir. Bu kategori altında toplanan veriler bulgular bölümünde “Şekil 4” ile gösterilmiştir.

Diğer veri haberin taşıdığı anlama ilişkindir. Haber konusu değil konunun nasıl verildiği temel alınarak belirlenmiştir. Haber yorumlanmamış, gazetenin verdiği bağlamda kalınmıştır. Şöyle ki; 4 yaşında doğuştan işitme engelli bir çocuğa işitme cihazı takılması ve ilk kez annesinin sesini duymuş olmasını anlatan haber ‘olumlu’ haber kabul edilmiştir. Çünkü haber annenin sevinç gözyaşlarını anlatmaktadır. Yoksa engelli çocuk sahibi olmak olumsuz bir durumdur gibi bir yorumlamaya girilmemiştir. Bu kategori altında toplanan veriler bulgular bölümünde “Şekil 5” ile gösterilmiştir.

Diğer veri haber metnine eklenmiş bir fotoğraf olup olmadığı bilgisini içermektedir. Gazeteler için fotoğrafın önemi, haberin inandırıcılığında oynadığı roldür ve okuyucu fotoğraf aracılığıyla olayın tanığı konumu edinir. Çalışmanın ilk aşamasında içerik analizi ile var olup olmadığı bilgisi saptanmış, ikinci aşamada haber metni ile kullanılan fotoğraf arasındaki ilişki, haberin ürettiği anlam bağlamında analize dâhil edilmiştir. Bu kategori altında toplanan veriler bulgular bölümünde “Şekil 6” ile gösterilmiştir.

Diğer veri haber kaynağı bilgisine yöneliktir. Gazetelerin, verdikleri haberlere kaynak gösterip göstermediği kadar, kaynaklarının çeşitliliği de önemli bir bilgidir. Nitekim bu veri var-yok bilgisi ile sınırlandırılmamış, eğer kaynak gösterildi ise doğrudan gösterilen kaynak saptanmıştır. Bu durum çalışmanın örneklemini oluşturulurken ulusal gazete olma ve yüksek tirajlı olma ön koşulunun yanı sıra farklı siyasal-ideolojik çizgilerde konumlanmış olma ön koşulunun amacına paralel bir hassasiyettir. Gazetelerin kaynak kullanıp kullanmadığının yanı sıra daha çok hangi kaynakları kullandığı bilgisine bulgular kısmında yer verilmiştir. Burada temel amaç, örneğin 10 yıl sonra yapılacak bir çalışmanın günümüzle kıyasını sağlayacak verilere sahip olmasıdır ve gazetelerin sahiplik yapısı ve söylem farklılıkları dönemsel nitelikler kazanabilmektedir.

Bu kategori altında toplanan veriler, bulgular bölümünde “Şekil 7” ile gösterilmiştir.

BULGULAR

Çalışma kapsamında, örneklem grubunu oluşturan 4 gazetenin, 120 adet günlük baskısında 11.173 haber taranmış ve 545 haber analiz edilmiştir.

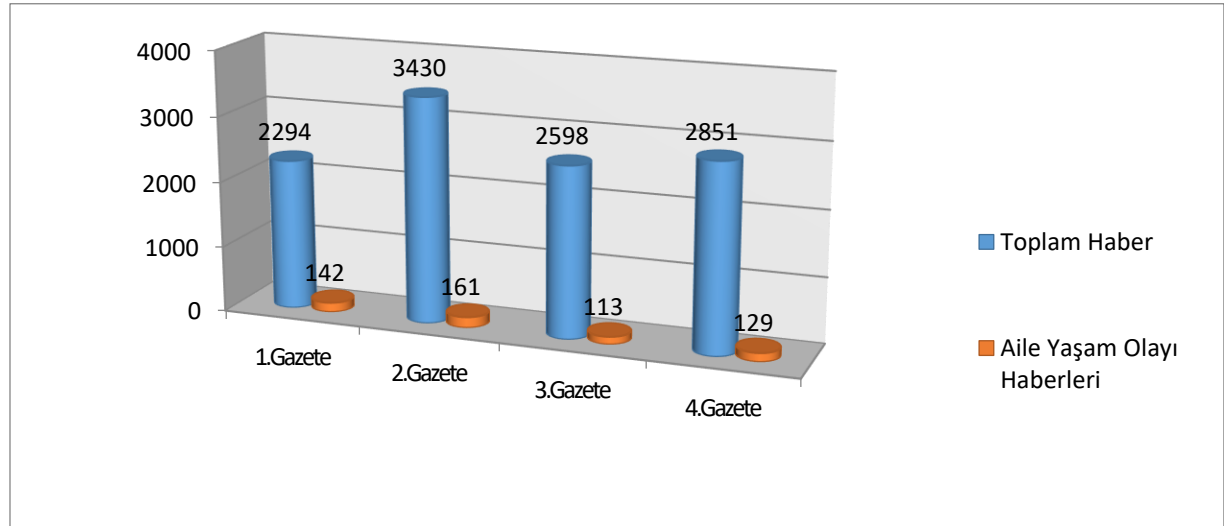
1. gazetenin araştırma kapsamına giren 30 adet günlük baskısında, toplam 2.294 haber taranmış ve bu haberlerin 142 tanesi aile yaşam olayı haberi olarak ayrılmış ve analiz edilmiştir.

2. gazetenin araştırma kapsamında giren 30 adet günlük baskısında, toplam 3.430 haber taranmış ve bu haberlerin 161 tanesi aile yaşam olayı haberi olarak ayrılmış ve analiz edilmiştir.

3. gazetenin araştırma kapsamına giren 30 adet günlük baskısında, toplam 2.598 haber taranmış ve bu haberlerin 113 tanesi aile yaşam olayı haberi olarak ayrılmış ve analiz edilmiştir.

4. gazetenin araştırma kapsamına giren 30 adet günlük baskısında, toplam 2.851 haber taranmış ve bu haberlerin 129 tanesi aile yaşam olayı haberi olarak ayrılmış ve analiz edilmiştir.

Sonuçların gazete bazında benzerliği dikkat çekicidir. Her ne kadar gazeteler farklı ideolojik çizgilerde konumlanmış olsa da, bu haber grubuna verdikleri haber değeri neredeyse aynıdır. Dört gazetenin her birinde yer alan toplam haber sayısı ile aile yaşam olayı haberlerinin sayıları aşağıdaki grafikte ifade edilmiştir.

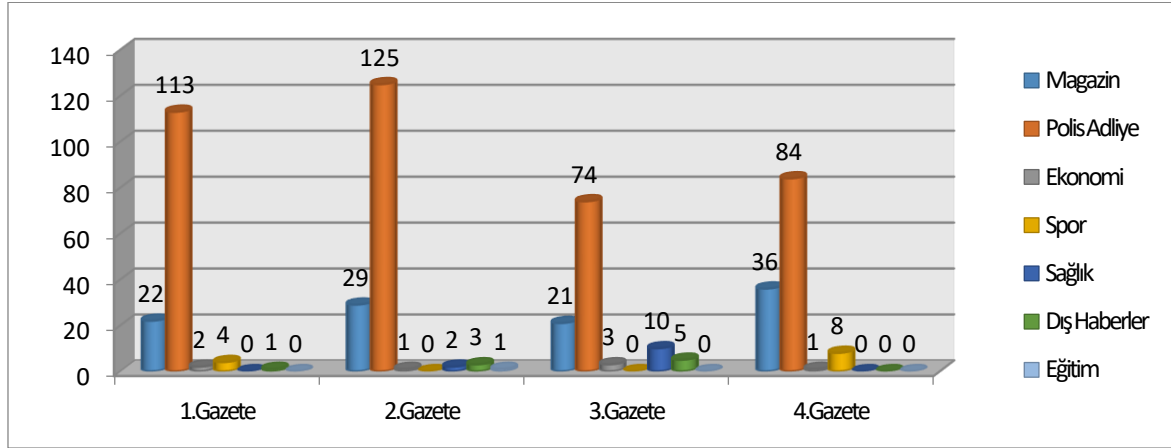

Şekil 1. Aile yaşam olayı haberlerinin gazetelerdeki oranları

Grafikte haber sayısı değişse de, bu haberlere ayrılan oranın değişmediği görülebilmektedir. Örneklem grubunu oluşturan 1. gazete, diğerlerinden daha az sayıda haber içeriyor olarak görünmekle beraber düzenli 2 ek verdiği belirtilmelidir. Ancak bu aynı zamanda şu anlama da gelmektedir, gazete her gün 2 ek gazete vererek aslında okuyucuya diğerlerinden daha çok sayıda haber iletmemektedir.

Saptanan diğer veri, aile yaşam olayı haberlerinin sayfa bazında dağılımına ilişkindir. Bu dağılım bize en çok, ailelerin yaşadığı hangi tür olayların görünür kılındığına ilişkin bilgi vermektedir. Her ne kadar ilk incelemenin sonucu, az sayıda haberle aile yaşam olaylarının, ortaklaşa bir çabayla görünmez kılındığını gösteriyor olsa da bu bulgu, görünür kılınan olayların dağılımını saptama önemini azaltmamış aksine bu dokunulmazlığı nelerin değiştirdiğini de görmemizi sağlayan ek bir bilgi anlamına gelmiştir. Ayrıca, sonuçlarda hiç 1.sayfa olmayışının nedeni hiçbir aile

yaşam olayı haberinin ilk sayfada verilmemesi değil, haberlerin bir bütün olarak ve 1 birim sayılmasıdır. Gazeteler, ilk sayfalarında haberlerin tamamını değil kısa başlıklarını ya da girişlerini verip asıl haberi iç sayfalarda verdikleri için sonuçlarda hiç 1. sayfa ibaresi yer almamıştır. Nicel veriler ifade edilirken de, konuyu daha anlaşılır kılmak için, dağılım ana başlıklar halinde yapılmıştır. Buna göre; Magazin Haberleri: adı Magazin, Yaşam, Aktüel&Magazin olan sayfalar ile son sayfayı kapsar, Ekonomi haberleri adı ekonomi olan sayfaları kapsar; Polis-Adliye Haberleri adı Haber, Toplum, Güncel, Gündem, İnsan, Yakın Plan, Politika, Güzel Hayat olan ve 3. sayfa gibi sayfa ismi olmayan sayfalarda verilen haberleri kapsar; Spor adı spor olan sayfalarda verilen haberleri kapsar; Sağlık adı Aile&Sağlık, Sağlık olan sayfalarda yer alan haberleri kapsar; Eğitim Haberleri adı Eğitim olan sayfalardaki haberleri kapsar; Dış Haberler adı Dünya, Dış Haberler olan sayfaları kapsar. Bu analizle gazetelerdeki aile yaşam olayı haberlerinin sayfa bazında dağılımı aşağıdaki gibidir:

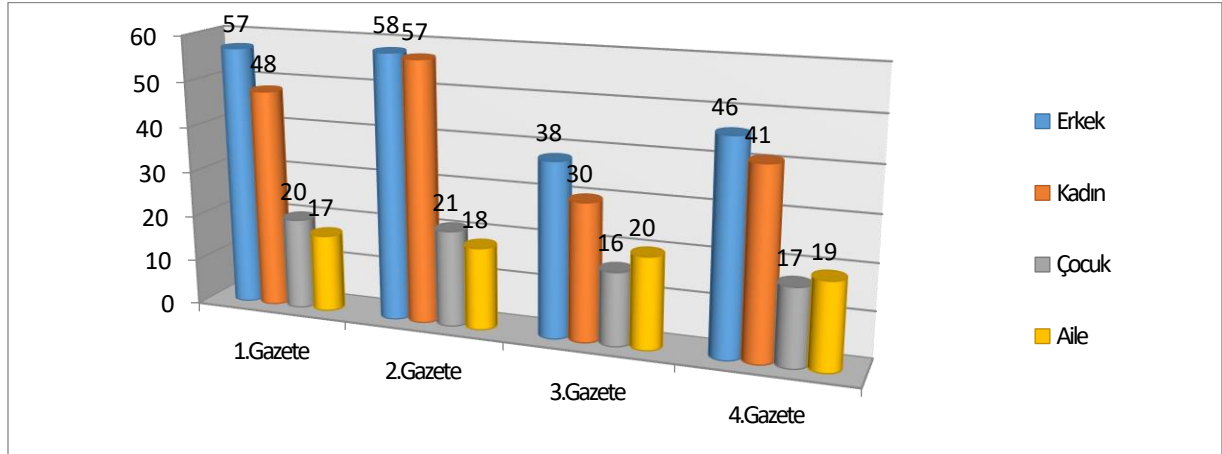

Şekil 2. Aile yaşam olayı haberlerinin gazetelerde sayfa dağılımı

Aile yaşam olayı haberlerinin dağılımında, ilk sırayı polis-adliye haberleri, 2. sırayı ise magazin haberleri almaktadır. Grafikte görülen farklı başlık altındaki haberlerin, aslında benzer nitelikler taşıdığına da bu noktada belirtilmesi gereklidir. Haber analiz tablolarında da açıkça görüldüğü üzere, örneğin spor sayfalarında yer alan az sayıdaki haberin içeriği anne-babası vefat eden sporcular ya da evlenen sporculardır. Ayrıca evlilik ya da bir aile büyüğünün kaybı gibi aile yaşam olayları haber yapılmaya değer bulunan sporcular da yalnızca

futbolculardır. Spor sayfaları diğer sayfalara oranla çok sayıda haber ve yoğun bir biçimde futbol haberi içermektedir.

Aile yaşam olayı haberlerinde aile, erkek, kadın veya çocuk özneli haber olarak kategorileştirilebilecek açık ve net bir özneye sahip olan 523 haber olduğu tespit edilmiştir. Haberlerin tek tek gazeteler bazında özne dağılımı aşağıdaki grafiği vermektedir.

Şekil 3. Aile yaşam olayı haberlerinin gazetelerde özne bazında dağılımı

Sonuçlar, haberlerin daha çok erkek özne üzerinden verildiğini göstermektedir. Bu nicel veriye eklenmesi gereken bir bilgi de habere konu hikâyelerin kadın – erkek öznesine göre anlatım farkı taşıdığıdır. Kadın özneli haberler başına geleni, maruz kalınanı anlatırken; erkek özneli haberler aktif bir yapıya sahiptir. Daha somut bir anlatımla kadın üzerinden anlatılan haber metinleri öldürüldü, kötü yola düşürüldü, kaçırıldı, bıçaklandı gibi pasif yapılar içermektedir; erkek üzerinden anlatılan haber metinleri ise habere konu erkeğin eylemini

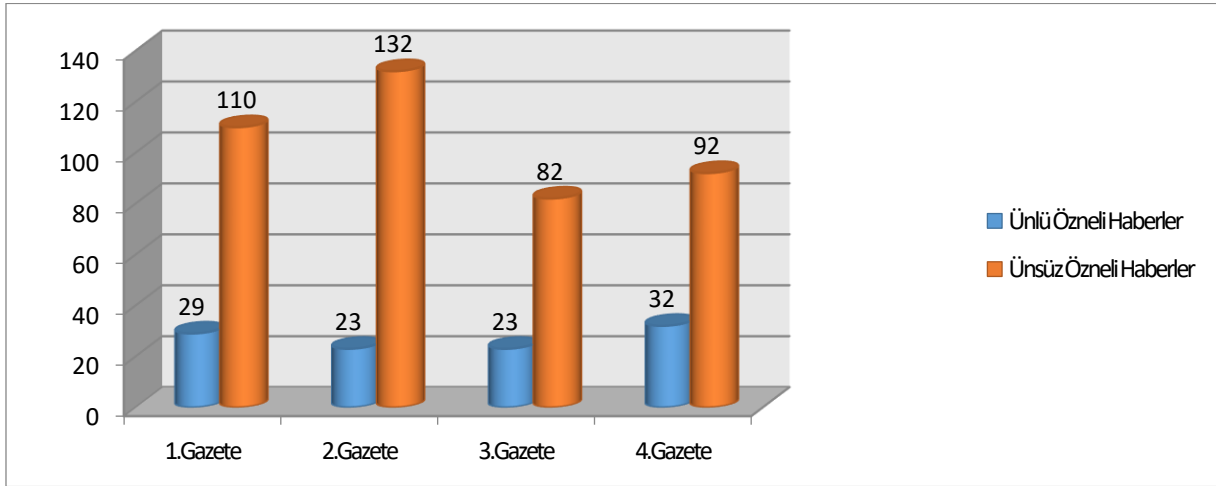
anlatmaya yönelik aktif yapılara sahiptir. Ancak dikkat çekici bir şekilde kadınlar intihar ettiklerinde durum değişmekte ve haber metni öznenin eylemini anlatan aktif yapıya dönüşmektedir. İntihar edene kadar maruz kalan kadın özne, birdenbire seçim yapabilme kabiliyeti kazanmakta, seçeneklerden seçenek beğenmekte ve aniden intiharı seçmektedir. Bu haberlere ilişkin olarak verilmesi gereken önemli bir bilgi, intiharın bir seçim bir seçenek olduğuna dair sunulan ortak anlam çerçevesidir. Örneğin 2. gazetenin 29 Mart 2015 tarihli baskısının 10.

sayfasında yer alan haberde evlendikten bir süre sonra çocukları olmayınca şiddet görmeye başlayan ve evliliğinin 2. yılında kendisini asarak intihar girişiminde bulunan kadının son anda eşinin ailesi tarafından kurtarıldığı ancak yatalak olduğunun anlatıldığı haberin üst başlığı: “kurtulmak isterken yatağa bağımlı oldu” dur. Haberin ürettiği örtük anlam kadının ölünce kurtulacağıdır. 1. gazetede ise 25 Mart 2015 tarihli baskısının 3. sayfasında yer alan bir haber metninde, 5 aydır evli olduğu kocasından ve kocasının kök ailesinden şiddet gören kadının intihar ederek yaşamına son verdiği söylenmekte, intihar şiddete alternatif seçenek olarak kadın tarafından değerlendirilmiş gibi sunulmakta, üstelik kadına seçme şansını kullanmış gibi etken rol atfeden haber metni başka hangi seçenekleri olduğundan bahsetmemektedir. Oysa intihar bir seçenek değil seçeneksizliktir. Haber metinlerinde boşanmayan, kaçmayan, erkeğe karşı çıkmayan

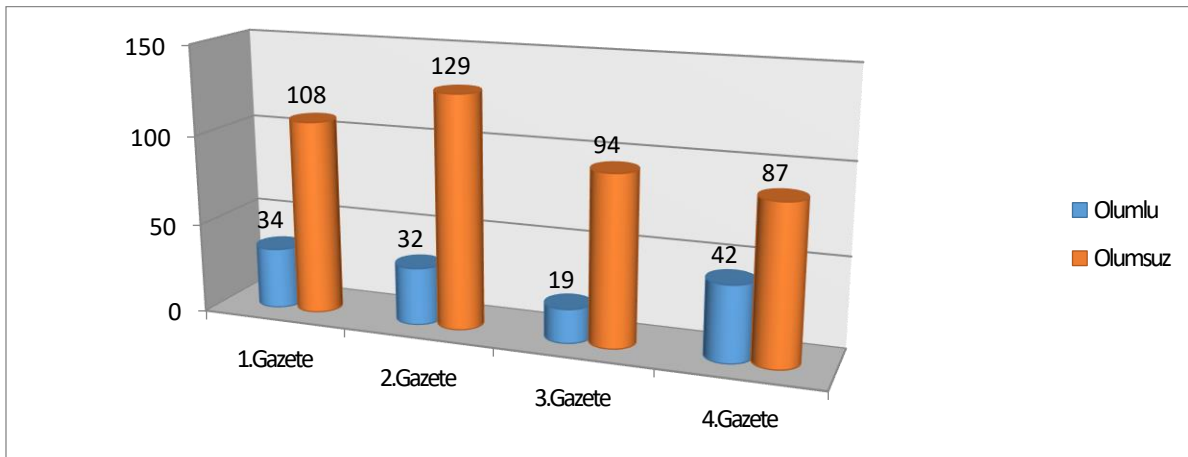
onun yerine illa dayanamıyorsa intihar eden kadın neredeyse takdir edilmiştir. İntihardan başka seçeneği kalmayan kadının içinde bulunduğu toplumsal şartların adı bile anılmamıştır. İntihar eylemi özellikle şiddet sonrası kadın intiharı haberlerinde şaşırtıcı bir şekilde sıradanlaştırılmış, basit bir dizge üzerinde neden sonuç ilişkisiyle anlatılmıştır.

Aile yaşam olayı haberlerinin anlatımında belirli bir öznesi olan, seçilen özneyi belirleyen ve Şekil 3 ile gösterilen 523 habere ilişkin olarak, öznenin ünlü mü ünsüz mü olduğu sorusuyla elde edilen nicel veriler aşağıdaki grafik ile gösterilmiştir.

Gazetelerde yer alan aile yaşam olayı haberlerinin olumlu olumsuz kategorisinde dağılımı ise Şekil 5’deki gibidir.

Şekil 4. Aile yaşam olayı haberlerinin öznelere göre gazetelerde ünlü/ünsüz dağılımı

Şekil 5. Aile yaşam olayı haberlerinin gazetelerde olumlu/olumsuz dağılımı

Haber öznesinin, ünlü ünsüz dağılımını gösteren grafik ile haber kurgusunun olumlu olumsuz dağılımını gösteren grafik arasındaki

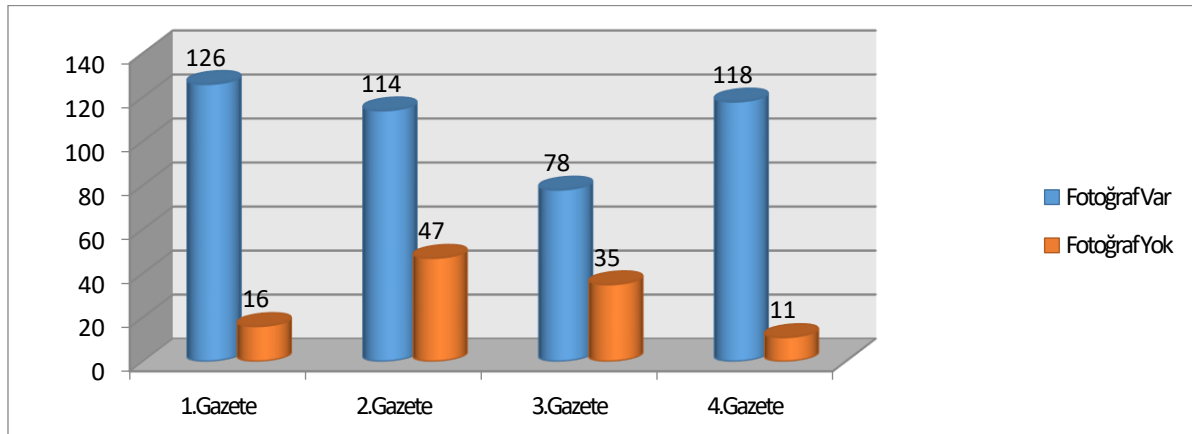
benzerlik haber metni okumalarında da kendini göstermiştir. Ünlü kategorisinde sınıflanmış öznelere ilişkin haberlerin tamamına yakını olumlu

iken, ünsüz kategorisinde sınıflanmış önelere ilişkin haberlerin tamamına yakını olumsuzdur. Örneğin evlenen ünlüler, olumlu haber kategorisinde değerlendirilen bir evlilik haberiyle gazetelerde yer alırken; evlenen ünsüzler düğüne giderken kaza geçirip ölürek, olumsuz haber kategorisinde değerlendirilen bir kaza haberiyle gazetelerde yer almışlardır. Ünsüz özneli haberler içinde yer alan az sayıda olumsuz haber ise sıklıkla aile büyüklerinin vefat haberidir. Diğer yandan bu ölçüt ekseninde yapılan çözümleme gazeteler için olumsuz olayların haber değeri taşıdığına da göstermektedir.

Nicel verilerdeki uyumun yanı sıra, haberlerin nitel olarak da çok farklı olmadığı, 4 gazetede de oldukça benzer kurgular, neredeyse birbirinin aynı ifadeler kullanıldığı belirtilmelidir. Yapılan değerlendirme, gazetelerin toplumsal sorunların gerçek boyutları yerine yüzeysel konulara yöneldiklerini ve basitçe kurdukları neden-sonuç ilişkileriyle anlamı dar bir çerçevede kurguladıklarını göstermektedir. Bu durumda gazete haberlerinin oluşturduğu kurguya göre olan sadece görünendir, işaret edilen sebep olmadığına yaşanan sonuç da olmayacaktır. Bu indirgenmiş bakış açısı bir yandan gerçeği görmezden gelmeyi sağlarken diğer yandan daha da tehlikeli bir sürece sebep olmakta ve yok saymayı beraberinde getirmektedir. Daha somut bir anlatımla, gazetelerde sıkça yer alan haber kurguları tespit edilmiştir, bu kurguya göre örneğin; erkek kadına mini etek giymemesini söylemiş, kadın giymiş, erkek kadını öldürmüş, ardından devletin kolluk güçleri erkeği hapse atmıştır. Bu bakış açısında şiddet gibi bir toplumsal

sorunsalın bizzat kendisine yönelik bir sorgu yerini ikili ilişkilerdeki basit nedenselliğe bırakmıştır. Suçlu bulunmuş, suç suçun mağduruna pay edilmiş, devlet kolluk güçlerinin edimi üzerinden aklanmış, erkeğin egemenliği yeniden üretilmiş, kadının ikincil konumu pekiştirilmiş, aile'nin kabul edilen tanımı kutsanmıştır. Oysa aile içi şiddet, aile üyeleri arasında var olan güç ilişkilerinin önemli bir göstergesidir. Örneğin 2.gazetenin 21 Mart 2015 günü 'haber' isimli 11. sayfasında verdiği bir kadın cinayeti haberinin üst başlığı "tecavüze uğradı diye katletti" dir. Haber için mevzu, katliam olarak nitelediği cinayetin aslında katliam boyutunda değil sebep noktasındadır. Okura henüz haberin içeriğini bile okumadan belli bir bakış açısı sunulmakta ve okur cinayetin bizzat kendisini değil sebebini sorgulayan bir zeminde düşünmeye yönlendirilmektedir. Benzer bir şekilde 1. gazetenin 24 Mart 2015 tarihli baskısının 3. sayfasında yer alan haber metninde de sevgilisinden hamile kaldığı öne sürülen eşini öldüren adamın yakalanınca mahalleliden helallik istediği anlatılmakta ve mahalleliden "helal olsun" yanıtını aldığı ifadesi turnak içinde verilmektedir. Gazete bu haberle örtük olarak toplumun bu cinayeti onayladığını ifade etmekte, mahallelinin cevabını turnak içinde vererek güya yorum katmamakta ve okurun bu hazır kamuoyuna katılımı sağlanmaktadır.

Gazetelerde yer alan aile yaşam olayı haberlerinde fotoğraf kullanımı dağılımına ait nicel verilerin tek tek gazete bazındaki verileri aşağıdaki grafiği vermiştir:

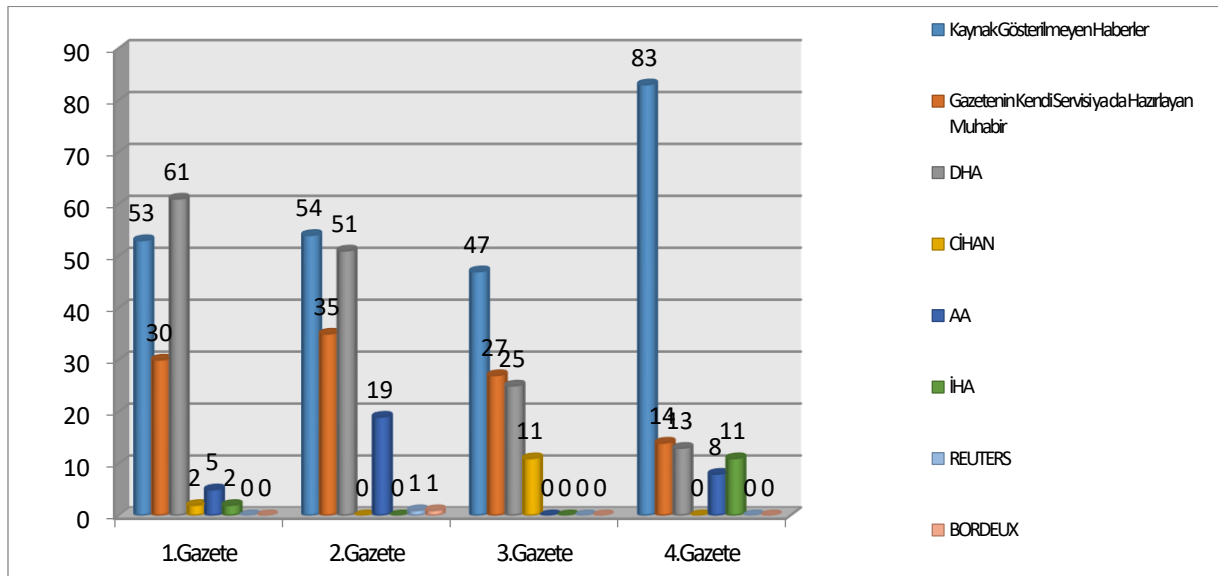
Şekil 6. Aile yaşam olayı haberlerinin gazetelerde fotoğraf kullanımı dağılımı

Fotoğraf kullanımı konusundaki nicel verilere, haber okumaları sırasında saptanan ve bu noktada eklenmesi gereken nitel bilgi ise kaza ve ölüm haberlerinde olay anı ve olay sonrasına ilişkin haber fotoğrafları kullanılırken kadın cinayetleri haberlerinde sıklıkla öldürülen kadına ait daha önceden çekilmiş fotoğrafların kullanılmış olmasıdır. Haber fotoğrafının anlamı habere konu

olayın fotoğrafı olmasıdır, oysa özellikle kadın cinayetleri ve kadına yönelik şiddet haberlerinde, şiddete maruz kalan kadınların olay anına ya da sonrasına ilişkin fotoğrafları yerine daha önce çekilmiş ve olabildiğine kadınsı fotoğraflarına yer verildiğinin tespit edilmiş olması önemli bir bilgidir. Makyajlı, kadınsı giyimli halleriyle, daha çok sosyal paylaşım sitelerinden ya da kimi düğün, toplantı,

yemek aktivitelerinden seçilmiş olduğu anlaşılan bu fotoğraflar haber kurgusundaki eril söylemi meşrulaştırıcı niteliktedir. Örneğin 4. gazetenin 26 Mart 2015 tarihli baskısının 11. sayfasında yer alan haberde; 3 yıl önce kendisine tecavüz eden adamı öldürüp kafasını kesen kadının küçük bir kare içinde verilen genç, güzel yüzlü, sağlıklı ve gülümseyen fotoğrafı; 3 yıldır hapiste olan, kendisine tecavüz eden adamdan hamile kaldığı için doğurduğu çocuğu istemeyen, cinayetin sebebi tecavüz olmasına rağmen henüz sonuçlanan mahkemede hiçbir ceza indirimi almayan birine ait gibi görünmemektedir.

Gazetelerin, aile yaşam olayı haberlerinde kullandığı kaynağa ilişkin toplanan nicel verilerin, kaynak kullanımı ve kaynak dağılımının gazete bazında grafiksel ifadesi aşağıdaki gibidir. Grafikte yer alan haber ajansları gazetelerin en az 1 tanesi tarafından ve en az 1 kez kullanılmış olma ön koşuluyla grafiğe dâhil edilmiştir. Ayrıca birden fazla kaynak gösterilen haberlerde gösterilen tüm kaynaklar sayılmıştır. Bu nedenledir ki grafiği oluşturan veriler, haber sayısından daha fazladır.

Şekil 7. Aile yaşam olayı haberlerinin gazetelerde kaynak kullanımı dağılımı

Grafik incelendiğinde, ilk elde görülen gazetelerin kaynak kullanmama ve tek bir ajansa bağımlı olma eğilimidir. Reuters ve Bordeaux yalnızca 2. gazete tarafından ve yalnızca 1'er kez kullanılmıştır. 3. gazete AA'yı 4. gazete ise İHA'yı hiç kullanmamıştır. Nicel veriler 4. gazetenin kaynak kullanmama konusunda diğer 3 gazeteden açık ara önde olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA

Türkiye'de, sosyal bilim ve iletişim araştırmaları giderek artmaktadır, ancak gündemde olması gereken önemli konular hem hala çok az yer kaplamaktadır hem de önemli bir kısmı sosyolojik, kültürel, ideolojik karakterden yoksundur. Bu tür araştırmalarda yaygın yönelim, araştırmanın medyanın izleyici/okuyucu tercihleri, yönelimleri, tüketim davranışları, memnuniyeti gibi çeşitli etkileri üzerine odaklanmasıdır.⁸ Medyanın topluma, aileye ya da bireye etkilerinin ele alındığı araştırma sayısının sınırlı olmasının yanı sıra aile gibi tek bir olgunun nasıl sunulduğuna ilişkin araştırma olmayışı ise bu çalışmayı hem önemli kılmakta hem de tartışma zeminini zayıflatmaktadır. Diğer yandan

araştırmada saptanan veriler üzerinden gidildiğinde, elde edilen verilerin eleştirel medya çalışmalarıyla elde edilen sonuçlarla paralel olduğu da açıktır. Çalışma sonunda elde edilen ve aşağıda özetlenen bulgular, gazetelerin benzerlikleri hatta aynılıkları noktasını ortaya koymasının yanı sıra, ürettikleri anlam alanının tek, tek sunduklarının toplamından daha kapsamlı yeni bir bütün oluşturduğunu da açıkça ortaya koymaktadır.

Çalışma, gazetelerin toplam 11.173 haberden yalnızca 545'ini, başka bir ifadeyle % 4,88'lik bir kısmını aile yaşam olaylarına ayırdığı, yani büyük oranda hane içini yok sayıp görmezden geldiği, ortaklaşa bir çabayla aile yaşam olaylarının görünmez kılındığı ve böyle olması gerektiğine dair olan egemen söyleme eklemlenerek yeniden ürettiği; gazetelerde yer alan aile yaşam olaylarının %72.66 gibi çok büyük bir kısmının polis-adliye haberlerinden oluştuğu, 2. sırayı ise %19.82 ile magazin haberlerinin aldığı; haber öznesi bazında yapılan değerlendirmede erkek öznel haberlerin %38.34 ile ilk sırada yer aldığı; haberin öznesi bağlamında yapılan değerlendirmelerde vatandaşın sadece cinayet işleyerek, cinayete kurban giderek,

kaza geçirerek, tecavüze uğrayarak habere konu olabildiği; olumsuz haberlerin ezici çoğunluğu oluşturduğu; haberlerin büyük kısmında fotoğraf kullanıldığı ancak bu fotoğrafların duruma göre farklılaştığı, özellikle öldürülen, tecavüze ya da tacize uğrayan kadınlara ilişkin haberlerde, olayın değil olaya konu kişilerin fotoğraflarının verildiği; dört gazetenin de haberleri kaynak göstermeden verme eğiliminde olduğu, kaynak gösterdiği haberlerde ise temelde bir haber ajansına bağımlı olduğu ve farklı haber ve değerlendirmelere kapalı olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Çalışmada saptanan son veri ise metaforik bir anlatımla, bu çalışmanın kalbidir. Yola çıkılırken sorulan soruların cevabı ve ulaşılacak istenen amaç, yani habere konu aile yaşam olayının ne olduğudur. Gazetelerde yer verilen aile yaşam olayı haberlerinin, aileye dair çizdiği tabloda, gazete haberlerinde tek ve bir örnek bir aile modeli ve aile yaşamının sunulduğu ve bu modele uymayanların dışlandığı saptanmıştır. Aile her ne yaşıyorsa, kendi alanında yaşayan, yaşaması gereken olarak tanımlanmıştır. Aile kutsanmış, dokunulmaz ilan edilmiş ve tüm yaşanmışlıkların orada kalması gerektiğine dair bir anlam çerçevesi oluşturulmuştur. Gazeteler toplumdan ve hatta geniş ailesinden bile yalıtılmış çekirdek aile modelini beslemiş, öyle ki damadını bıçaklayarak öldüren bir kayınvalidenin anlatıldığı haber kurgusuna göre kayınvalide olayın olduğu gün ve birdenbire var olmuş ve şaşkınlık verici bir şekilde damadı bıçaklamıştır.

İdeal aile olarak tanımlanan aile, cinsiyete dayalı iş bölümü temelinde belirlenen kadın ve erkek rollerini içermiş, kadın ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olarak erkek ise evi geçiren ve aile reisi konumunda kabul edilmiştir. Kadınlar iyi bir anne, iyi bir ev kadını, itaatkâr bir eş olarak idealize edilmiştir. Örneğin bir haberde uzun süre önce boşanmış olmalarına rağmen, katil kocanın, öldürdüğü eski eşi için “beni aldatıyordu” ifadesine yer verilmiştir.

Cinayet, şiddet, tecavüz haberlerinin hiçbirinde toplumsal yaşam ile bağlantılar kurulmamış suçu işleyenler, bizim mükemmel hayatlarımıza suçu işlediği gün aniden dâhil olan “canavarlar” olarak tanımlanmış ve en fazla bu canavarlar arasında ve sadece benzerlik noktasında bir bağlantı kurulmuştur. Canavarın canavar olmadan önceki hayatı, ailesi hiçbir haber kurgusunda yer almamıştır. Çocuk istismarı haberlerinin özellikle ekonomik olanlarında istismarı gizleyen, çocuğun davranışlarını yüceltip olumlamak suretiyle sistemin çarpıklıklarını aklayan bir anlatı yapısı söz konusudur. Örneğin, 3. gazetenin 14 Nisan 2015 tarihli baskısında yer alan ve çorap satarak ailesini geçindiren 13 yaşındaki bir çocuğun anlatıldığı haber kurgusunda, çocuk yüceltilip, okul dışında kalan zamanlarında para

kazanıp ailesine baktığından bahsedilirken, habere konu çocuğun henüz 13 yaşında olduğundan, oyun oynaması gereken zamanlarda sokak satıcılığı yapıyor olduğundan ya da çocuk işçiliğin yasal boyutlarından hiç bahsedilmemiştir. Haber metninin örtük anlamına göre sonuçta çocuk alın teriyle çalışıp para kazanmaktadır, sosyal devlet ona sokakta satıcılık yapma imkânı sağlayarak görevlerini yerine getirmiştir, yoksul aile yoksulluğunun bedelini henüz 13 yaşındaki bir çocuğa ödetmekte ancak onunla gurur duyarak bu durumu fazlasıyla telafi etmektedir. Haber fotoğrafı da ailenin kutsanan tanımını bozmayacak şekilde tercih edilmiş, baba fotoğrafta yer almamıştır. Fotoğraf, annesini ve küçük kardeşini bu çocuğun himayesi altında göstermektedir. Küçük bir çocuğun, kolu altında başı önde duran bir kadın olarak anne, sonuç olarak bir erkeğin koruması altındadır ve mutludur. Haber kurgusuna göre tüm bunların üstüne çocuk büyüklere ders de vermiştir, kardeşi ve ailesi için çalışmakta ve alın teriyle para kazanmaktadır.

Pek çok akademik çalışma, günümüzde medya sektörünün öncü kuruluşlarının aynı zamanda ülkenin önde gelen sermaye gurupları olduğu ve bir iktidar ilişkileri süreci olarak medyanın, günümüzde egemen söylemin bir yandan kendini ifade etme diğer yandan da egemenliğini sürdürmesini istediği anlam çerçevesini yeniden üretme alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmayla elde edilen sonuçlar da bu bilgiyi doğrular niteliktedir. Gazetelerde yer alan aile içi şiddet haberlerine ilişkin olarak yapılan bir çalışma, bu haberlerde konunun toplumsal bir sorun olarak değil daha çok bireysel şiddetle ilgili vakalar olarak değerlendirildiği, okuyucuya da öyle yansıtıldığı sonucuna ulaşmıştır.⁹ Bu çalışmada da benzer bir bulgu olarak aile içi şiddet olaylarının konu edildiği haberlerin hiçbirinde toplumsal şiddet bağlantısının kurulmadığı, her haberin olayı tek başına var olan tek bir olay olarak ele aldığı, sadece içinde yaşadığı ailenin bir yaşanmışlığı olarak sunduğu ve aile olgusu ile bağlantı kurmadığı saptanmıştır. Konuyla ilgili pek çok çalışmanın vurgusu medyanın şiddete uğrayan kadınları, erkek egemen bir bakış açısıyla suçlayarak verdiği ve şiddeti haklılaştırdığı yönündedir. Aile içinde kadına yönelik şiddet pek çok biçimde gerekçelendirilmekte ve bu yolla meşrulaştırılmaktadır.¹⁰ Bu çalışmada da, kadın cinayeti ve kadına yönelik şiddet haberlerinin cinayeti haklı kılacak bir unsur olarak örneğin aldatma hatta aldatma olasılığı ile gerekçelendirilerek haber metinlerinde yer aldığı saptanmıştır.

Gazeteler, aktardıkları haberleri taşımaları istedikleri anlam bağlamında bir yapı içinde sunarlar; kırmızı ya da siyah bir yazı rengi, büyük ya da küçük puntolu bir üst başlık, alt başlık ya da

başlıklar, büyük ya da küçük bir fotoğraf ve hatta fotoğrafın siyah-beyaz ya da renkli olması veya fotoğraflanan kare ya da fotoğrafın içine ya da dışına yerleştirilen söz dizimi haberin taşınması istenilen anlamı kurar. Bir gazete için fotoğrafın sahip olduğu en önemli özellik, verilen haberin inandırıcılığında oynadığı roldür. Kanıt olarak sunulan fotoğraflarla okuyucular olayın tanığı konumu edinirler. Bu inandırıcılığın en önemli nedeni fotoğrafın teknik olarak üretiliyor olması, başka bir ifadeyle görünürde insan müdahalesi taşıyor olmasıdır. Oysa her fotoğraf yeniden üretilmiş bir gerçek, bir kurgudur.¹¹ Önemli olan nokta fotoğrafın gerçeği ve hatta bütünü temsil ettiğine dair geliştirilen anlayıştır. Bu çalışma kapsamında taranan aile yaşam olayı haberlerinde kullanılan fotoğraflara ilişkin bulgular bu eleştirel bakışı doğrular niteliktedir. Özellikle kadın cinayeti haberlerinde kullanılan fotoğraflar erkek egemen söylemi pekiştiren, olayı haber metninin kurgusunu oluşturan neden-sonuç ilişkisi içinde anlamlı kılacak şekilde seçilmiş fotoğraflardır.

Son olarak, bu çalışma aile olgusuna ilişkin çalışmaların, neden disiplinler arası olması gerektiğine dair iyi bir açıklama niteliği de taşımaktadır. Disiplinler arası bir bakış, farklı disiplinlere ait bilgi birikimlerini, anlamlandırma yöntemlerini ve uygulama tekniklerini ortak zeminde kullanabilmek anlamına gelmektedir. Aileyi içinde yaşadığı toplumdaki yalıtılmak değil toplumla bir arada ve disiplinler arası bir yaklaşımla anlamaya çalışmak pek çok olguyu doğru bir zeminde anlamlandırmaya hizmet edecektir. Aileye dair yapılan çalışmalar; geniş aileyi, iş hayatını, etnik grupları, modern kent yaşamının insanlara/ailelere sunduklarını ve sunmadıklarını anlamaya yönelik bir çizgide genişletilmelidir. Şiddet, taciz, tecavüz ve istismarın çözüm bulunması gereken gerçek birer problem olarak önümüzde durduğu unutulmamalı ve bu sorunlara uygulanabilir çözüm önerilerini üretecek akademik çalışmalar yapılmalıdır.

SONUÇ

Bu çalışma, bir iletişim/medya araştırması olarak değil, toplum ve özellikle aile merkezli çalışmalar yapan sosyal bilim okuyucuları, öğrencileri, öğretmenleri, sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar, sosyal-psikologlar, aile danışmanları, aile hekimleri gibi alan profesyonellerinin kullanabileceği bir bilgi alanı üretmek amacıyla planlanmıştır. Başka bir anlatımla, ilginin toplanması istendiği ya da analiz

edilmek istenilen temel mesele yazılı basın üzerinden yapılan bir çalışma ile aile yaşam olaylarına genel toplumsal bakışı ortaya koymaktır. Bu bağlamda, çalışma sonuçları yayınlanırken üzerinde çalışılan gazetelerin ya da sahiplerinin ismi açıklanmamış sadece yürüttükleri yayın politikasına ilişkin kısa bilgiye yer verilmiştir. Bu çalışma için, temel dinamik sistemi oluşturan tek, tek unsurların yarattığı etki değil, sistemin topyekün oluşturduğu bilgi alanıdır. Bu bağlamda çalışmada, medyanın yalnızca şiddet, cinayet, kadın cinayeti, intihar, kaza gibi yaşam olaylarını görünür kıldığı ve hatta bir adım daha ileri götürüp normalleştirdiği ve bu yaşam olaylarını aynı eşitsiz, eril, sorgulamaktan uzak ve mağduru tekrar mağdur eden bir dille verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Avcı N. Kitle Kültürü Enformatik Cehalet. Ankara: Rehber Yayıncılık; 1990. p.93-94.
2. Topuz H. 100 Soruda Başlangıcından Günümüze Türk Basın Tarihi. İstanbul: Gerçek Yayınevi; 1996. p.7-13.
3. Tılıç L.D. Utanıyorum Ama Gazeteciyim. İstanbul: İletişim Yayınları; 1998. p.70-80.
4. Tokgöz O. Temel Gazetecilik. Ankara: İmge Kitabevi; 2015. p.55-66.
5. Sönmez M. Türkiye Medyasında Yeni Sahiplik Yapısı. Tılıç L.D., editör. Türkiye'de Gazetecilik Eleştirel Bir Yaklaşım. 1. Baskı. Ankara: ÇGD Yayınları; 2003. p.107-132.
6. Yıldırım B. İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamalar. İletişim Araştırmalarında Yöntemler. 1. Baskı. Konya: Literatürk Academia; 2015. p.105-154.
7. <http://medyatava.com/tiraj> erişim tarihi 16.03.2015
8. Erdoğan İ. Türkiye'de İletişim Araştırmaları. Yüksel E., editör. İletişim Kuramları. 1. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları; 2013. p.184-219.
9. Altun A ve Gencel Bek M. Haberlerde aile içi şiddetin temsili. Kadın Araştırmaları Dergisi 2013; 13:1-34.
10. Serdar Tekeli E. Kadın cinayetlerinin haberleştirilmesi bağlamında medya etiğini yeniden tartışmak: Habertürk gazetesi örneği. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR) 2016; 1:129-142.
11. Derman İ. Fotoğraf ve Gerçeklik. İstanbul: Ağaç Yayınevi; 1991. p.73.